

Konference „Komisja Edukacji Narodowej: Ludzie i dzieło w dialogu pokoleń“, Krakov, 14.–15. října 2013

Ve dnech 14. a 15. října 2013 proběhla v polském Krakově vědecká konference s názvem „*Komisja Edukacji Narodowej : Ludzie i dzieło w dialogu pokoleń*“. Primum movens veškerého konferenčního dění byla Bożena Popiołek z Institutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego v Krakově, když právě její domácí pracoviště a zdejší katedra dějin osvěty a výchovy se staly hlavními pořadateli konference, což úzce souvisí s tím, že *Komisja Edukacji Narodowej* (zkratka KEN) je patronem této univerzity. Druhým organizátorem byl Institut Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN ve Varšavě. Konference byla zahájena příznačně na den přesně 240 let od založení KEN. Celý název této instituce zněl původně Komisja nad Edukacją Młodzi Szlacheckiej Dozór Mająca. Byla zřízena dne 14. října 1773 polským sejmem na návrh polského krále Stanislawa Augusta Poniatowskiego, za souhlasu ruského velvyslance Ottona Magnuse von Stackelberga. Za vznikem této komise stála skutečnost, že až do onoho roku 1773 bylo vzdělávání v Polsku takřka monopolně omezeno na působení jezuitských škol (ve výrazně menší míře též theatinských a piaristických), v nichž hlavní osou celého pedagogického procesu byla teologie a vyučovacím jazykem latina. Zrušení jezuitského řádu papežem Klementem XIV. vedlo pak v Polsku k otázkám po tom, kdo může jejich uprázdněné místo v osvětě nahradit, jak školství alespoň částečně sekularizovat, a ke školským reformám, jejichž vyvrcholením bylo založení KEN.

Uprostřed zahajovacích obřadů krakovské konference, zasvěcené této významné události v dějinách národní osvěty, byla přinesena a přečtena zdravice všem jejím účastníkům od úřadujícího polského prezidenta Bronislawa Komorowskiego. Příspěvky, které v průběhu dvou konferenčních dní zazněly (a bylo jich téměř 50), můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin. První z nich se věnovala přímo školství a pedagogickým aktivitám v 18. století a vzniku KEN. Další skupina pak (poněkud v duchu některých textů Georgese DUBYHO) zkoumala „druhý život“ a dědictví KEN v novějších polských dějinách.

Z první skupiny badatelů o dějinách školství v 18. století je nutno jmenovat Kalinu Bartnickou, která se ve svém referátu věnovala kodifikaci ustanovení přijatých KEN. Táž historička z druhé pořadající instituce Institut Historii Nauki PAN se také zasloužila o navazující konferenční jednání. To proběhlo dne 18. října 2014 ve Varšavě. Pozornost účastníků konference vzbudil svou heuristickou fundovaností zejména příspěvek církevního historika Piotra Gacha z lublinské katolické univerzity. Profesor Gach se ve svém referátu věnoval výchově děvčat v polských řádových školách v 18. století. Vynikající bylo také vystoupení Kazimierze Puchowskiego z Gdaňsku, znalce jezuitského a theatinského školství v barokním Polsku, nazvané *Collegia Nobilium teatynów, pijarów i jezuitów w nurcie przemian edukacyjnych w Rzeczypospolitej XVIII wieku*. Franciszek Leśniak z domácího Institutu Historii se zase věnoval působení lékaře Andrzeje Badurskiego (1740–1789) v dobách velké školské reformy. Z doktorandů první pořadající instituce si určitě zaslouží zmínku příspěvek Przemysława Jędrzejewskiego o farních školách na území Malopolska v době Velkého sejmu (1788–1798). Zajímavý byl rovněž referát Eleonory Sapia-Drewniak o osvětové činnosti Jagellonské univerzity v dobách KEN. Janusz Sondel z Jagellonské univerzity se věnoval vztahu mezi právníckými studiemi Hugona Kollataje (1750–1812) a KEN. Vzhledem k tomu, že Hugo Kollataj působil jako „*referendarz wielki*“ ve Velkoknížectví litevském, i s ohledem na to, že příspěvek profesora Sondela byl zaměřen biograficky, je možno jej pokládat za tematicky, ale také geograficky spřízněný s dalším referátem. Jedním ze dvou zahraničních přednášejících na této jinak „celopolské konferenci“

byl totiž profesor Eligijus Raila z univerzity ve Vilniusu, jenž se věnoval pedagogickým aktivitám vilenského biskupa Ignacyho Jakoba Massalskiego (1727–1794). Právě v diskuzi k tomuto příspěvku se ukázalo, jak úzce může být u řady polských historiků propojena gadamerovská „Geworfenheit“ a jejich badatelský „Entwurf“, neboť do debat vstoupil člen honorárního výboru krakovské konference profesor Adam Massalski. Přímou s KEN pak nesouvisel referát druhého zahraničního účastníka konference o *Komisji Edukacji Narodowej*, jímž byl autor této krátké zprávy, který zkoumal vztahy mezi učiteli a žáky v řádových školách (jezuitských a cisterciáckých) barokní Prahy.

Další skupina přednášejících zahrnovala badatele, kteří se věnovali „druhému životu“ KEN. U některých, jako byl specialista na polské politické dějiny 18. století Henryk Palkij z Jagellonské univerzity, bylo zaměření jejich referátů na dějiny nové, ba nejnovější poněkud překvapivé, ale rozhodně ne bez zajímavosti. Ze široké škály příspěvků týkajících se 19. a 20. století zmiňme alespoň vystoupení varšavského historika Karola Poznańskiego, jenž přednášel o pozdějších školských reformách Aleksandra Wielopolskiego (1803–1877) nebo Władysława Szulakiewicz z *Uniwersytetu Mikołaja Kopernika* v Toruni, zabývající se odrazem jubilejních oslav KEN v polské historiografii pedagogiky.

Zvláštní okruh příspěvků, které zasahovaly do obou chronologicky vymezených skupin, pak představovala pramenovědná vystoupení. Zde je třeba zmínit heuristickou sondu Juliana Dybiece, žáka proslulého Henryka Barycze, k tématu KEN v krakovských archivech a knihovnách, obecně pojatý referát Kazimierze Koraba o primárních a sekundárních zdrojích informací k dějinám KEN nebo příspěvek badatelského tandemu Michał Nowicki a Krzysztof Ratajczak, zaměřený již na konkrétní prameny ke studiu KEN v arcidiecézním archivu v Poznani. Známa historička Stefania Maria Walasek zkoumala ve svém zajímavém vystoupení širokou škálu dokumentů z archivů ve Vilniusu a Lvově, v nichž figurují učitelé KEN. Ve všech přednesených příspěvcích bylo patrné, že pro polskou historickou obec není *Komisja Edukacji Naukowej* pouze badatelským tématem z dávné minulosti, ale životem pulsující součástí tradice, kterou je třeba udržovat a dále kultivovat.

Nakonec je nutno zmínit, že nejen samotná akademická jednání, ale také veškeré zázemí konference bylo pojato velkoryse s typickou polskou pohostinností, počínaje ubytováním, přes slavnostní pohoštění až po nezapomenutelné vystoupení studentského hudebního tělesa Uniwersytetu Pedagogicznego. Organizátorům konference proto patří velký dík.

Jiří Wolf

Konference *Post illa verba*, Plzeň, 5. března 2015

Mistr Jan v Hus má v povědomí těch Čechů, kteří prošli tradičním systémem školního dějepisu, většinou jednu „lidskou“ tvář – pro střední generaci ji zpodobňuje ve svých neuvěřitelných kinematografických proměnách Zdeněk Štěpánek, pro mládež po letošním květnovém uvedení nového historického filmu to bude nejspíš podoba herce Matěje Hádky. Mistr Jan Hus na dějepisných hodinách v české škole také prožívá jeden jediný ústřední dramatický příběh, který začíná kolem roku 1370 v jihočeském Husinci, eventuálně v roce 1402 v Betlémské kapli a končí na kostnické hranici v létě roku 1415. Z jistého hlediska je dobře, že je tomu právě tak. Školní dějepis, tak, jak se tradičně „formoval“ do dnešní podoby, totiž kreslí obraz velkého reformátora katolické církve v duchu hodnotných děl